

## Зміст

|                                                                                                         |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Вступ .....                                                                                             | 13        |
| <b>Модуль I. Теоретичні основи ціноутворення .....</b>                                                  | <b>15</b> |
| <b>Тема 1. Ціна та її сутність, функції цін в економіці.....</b>                                        | <b>15</b> |
| 1.1. Як формувалася еволюція [Сл.] поглядів на природу ціни в економічній науці? .....                  | 15        |
| 1.1.1. Яким чином формувалося ціноутворення на базі вартісних теорій? .....                             | 15        |
| 1.1.2. Що таке поняття «суспільно-необхідні витрати»? .....                                             | 17        |
| 1.1.3. В чому сутність цінової теорії за Маршалом? .....                                                | 18        |
| 1.2. Що визначає вартість товару та її грошове вираження? .....                                         | 19        |
| 1.3. Чим відрізняється індивідуальна вартість товару від суспільної? .....                              | 20        |
| 1.4. Що визначає Закон цін? .....                                                                       | 21        |
| 1.5. Які фактори спричиняють відхилення ціни товару від його вартості? .....                            | 23        |
| 1.6. Чому економічна вартість є основою ціни реалізації (ринкової ціни)? .....                          | 25        |
| 1.7. Яким чином характеризується економічна сутність ціноутворення на макро- і мікрорівнях? .....       | 25        |
| 1.8. Які функції виконують ціни у ринковій економіці? .....                                             | 26        |
| 1.9. Як формувалася в Україні ринкова реформа та її вплив на ціноутворення? .....                       | 27        |
| 1.10. Чим характерний ціновий механізм? .....                                                           | 28        |
| <b>Тема 2. Принципи ринкового ціноутворення .....</b>                                                   | <b>29</b> |
| 2.1. Які закони встановлюють залежність обсягів попиту та пропозиції товарів на ринку від їх цін? ..... | 29        |
| 2.1.1. Що таке попит? .....                                                                             | 29        |
| 2.1.2. Якою є еластичність попиту за ціною? .....                                                       | 31        |
| 2.1.3. Що таке пропозиція? .....                                                                        | 32        |
| 2.1.4. Що показує еластичність пропозиції за ціною? .....                                               | 33        |
| 2.1.5. Які особливості перехресної цінової еластичності? .....                                          | 33        |
| 2.1.6. Що характеризує коефіцієнт співвідношення попиту і пропозиції? .....                             | 34        |
| 2.2. Яким чином формується ціна ринкової рівноваги? .....                                               | 34        |

|                                                                                                                                                     |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 2.3. Чому ціна є інструментом врівноваження попиту і пропозиції на конкурентному ринку? .....                                                       | 36        |
| 2.4. Які фактори маркетингового (макро і мікро) середовища треба урахувати при встановленні розміру цін? .....                                      | 37        |
| 2.5. В чому принципи обґрунтованості ціни та гнучкості ціноутворення у забезпеченні пристосування ціни до умов ринку?.....                          | 39        |
| 2.6. Чим визначається паритет і диспаритет цін та причини виникнення диспаритету цін?.....                                                          | 40        |
| 2.7. У чому особливості формування політики цін в промисловості та сільському господарстві?.....                                                    | 41        |
| 2.8. Які наслідки та шляхи вирішення проблеми підтримання еквівалентності обміну між промисловою та агропромисловою галузями? .....                 | 45        |
| 2.9. Чому ціна виробництва на продукцію є основою для державної дотації хронічно збиткових галузей?.....                                            | 47        |
| <b>Тема 3. Ціноутворення на ринках різних типів.....</b>                                                                                            | <b>48</b> |
| 3.1. Що таке кон'юнктура ринку та її показники? .....                                                                                               | 48        |
| 3.1.1. У чому визначаються загально-методичні підходи до прогнозу кон'юнктури ринку (балансовий метод)?.....                                        | 50        |
| 3.2. З чого складається дослідження ринку при встановленні цін?.....                                                                                | 52        |
| 3.3. Які фактори впливають на тип ринку за ознакою ступеня конкурентності ? .....                                                                   | 53        |
| 3.4. В чому залежність ціноутворення від конкурентності ринку збуту? .....                                                                          | 54        |
| 3.5. Чим визначаються особливості ціноутворення на ринку досконалої конкуренції? .....                                                              | 55        |
| 3.6. У чому особливості ціноутворення на ринку монополістичної конкуренції?.....                                                                    | 56        |
| 3.7. Які особливості ціноутворення на олігополістичному ринку ?...57                                                                                |           |
| 3.8. Чим особливе ціноутворення на монопольному ринку ?.....                                                                                        | 59        |
| 3.9. У чому доцільність врахування додаткових факторів, які впливають на встановлення ціни та психологію сприйняття кінцевої ціни покупцями ? ..... | 59        |

|                                                                                                   |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Тема 4. Система цін .....</b>                                                                  | <b>61</b> |
| 4.1. У чому сутність ціни як ринкової категорії? .....                                            | 62        |
| 4.2. Що складає систему цін? .....                                                                | 62        |
| 4.3. Яка система цін діє в Україні? .....                                                         | 63        |
| 4.4. Які існують напрямки вдосконалення системи цін у державі? ...                                | 64        |
| 4.5. Як ціна впливає на діяльність підприємства? .....                                            | 64        |
| 4.6. Що визначають принципи диференціації цін? .....                                              | 65        |
| 4.7. У чому сутність диференціації цін за географічною ознакою формування? .....                  | 66        |
| 4.8. Які є види цін за рівнем лібералізації? .....                                                | 68        |
| 4.8.1. Що собою представляє вільна ціна? .....                                                    | 68        |
| 4.8.2. Коли використовуються договірні (контрактні) ціни? .....                                   | 69        |
| 4.8.3. У чому сутність регульованих цін? .....                                                    | 70        |
| 4.8.4. Для чого встановлюються фіксовані ціни? .....                                              | 70        |
| 4.8.5. Коли використовуються комісійні ціни? .....                                                | 70        |
| 4.9. Які є види цін в залежності від сфери обігу (товароруху)? .....                              | 70        |
| 4.9.1. В чому сутність оптових цін? .....                                                         | 71        |
| 4.9.2. Від чого залежить рівень закупівельних цін? .....                                          | 72        |
| 4.9.3. Яким чином визначаються роздрібні ціни? .....                                              | 72        |
| 4.9.4. За якими цінами може визначатися вартість будівництва? ....                                | 73        |
| 4.9.5. Що таке транспортні тарифи? .....                                                          | 73        |
| 4.10. Які бувають ціни за характером реалізації товару (біржові, аукціонні та ціни торгів)? ..... | 74        |
| 4.11. Яким чином відображаються базові умови постачання товару в ціні згідно з ІНКОТЕРМС? .....   | 74        |
| 4.12. В чому сутність поняття «франкування»? .....                                                | 75        |
| 4.13. Які існують види цін для планових розрахунків? .....                                        | 76        |
| 4.14. Які бувають ціни за характером їх використання .....                                        | 76        |
| 4.15. Як розподіляються ціни за галузевою належністю? .....                                       | 77        |
| 4.16. Яка класифікація цін за часом дії? .....                                                    | 78        |
| 4.17. Які ціни використовуються в обліку та статистиці? .....                                     | 79        |
| 4.18. Які бувають ціни за територіальним поширенням? .....                                        | 80        |
| 4.19. Для чого встановлюються базові та лімітні ціни? .....                                       | 80        |
| 4.20. Як поділяються ціни за суб'єктами встановлення? .....                                       | 81        |
| 4.21. Коли використовуються розрахункові та ціни минулих угод? ...                                | 81        |
| 4.22. Які є знижки і надбавки до цін, їх призначення, розрахунок та основні види? .....           | 82        |

|                                                                                                                                                        |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 4.22.1. Яким чином розраховується роздрібна знижка?.....                                                                                               | 85        |
| 4.23. Чим характерні ціни АПК? .....                                                                                                                   | 86        |
| 4.24. Які види цін можна встановлювати на нові товари? .....                                                                                           | 87        |
| 4.25. Що таке ринкові ціни? .....                                                                                                                      | 87        |
| 4.26. Як позначаються ціни? .....                                                                                                                      | 88        |
| <b>Змістовий модуль 2</b> .....                                                                                                                        | 91        |
| <b>Тема 5. Витрати в структурі ціни виробництва.....</b>                                                                                               | <b>91</b> |
| 5.1. Що таке собівартість продукції? .....                                                                                                             | 91        |
| 5.2. Яка загальна класифікація витрат виробництва і витрати обігу за різними ознаками? .....                                                           | 92        |
| 5.2.1. Які є джерела повернення витрат підприємства? .....                                                                                             | 93        |
| 5.2.2. Які існують витрати виробництва залежно від характеру та призначення виконуваних процесів?.....                                                 | 93        |
| 5.2.3. Як поділяються витрати виробництва за способами перенесення вартості на продукцію? .....                                                        | 94        |
| 5.2.3.1. Який склад прямих витрат? .....                                                                                                               | 94        |
| 5.2.3.2. Із чого складаються непрямі витрати? .....                                                                                                    | 95        |
| 5.2.4. Які бувають витрати за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат? .....                                                               | 95        |
| 5.2.5. Як витрати на виробництво розподіляються за календарними періодами? .....                                                                       | 96        |
| 5.2.6. Який розподіл витрат за доцільністю витрачання? .....                                                                                           | 96        |
| 5.2.7. Які бувають витрати по відношенню до собівартості продукції? .....                                                                              | 97        |
| 5.2.8. Які витрати визначаються при виробництві окремих товарів?.....                                                                                  | 97        |
| 5.2.9. Які витрати не включаються до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)? .....                                               | 98        |
| 5.2.10. Із чого складаються класифікації витрат за економічними елементами та статтями калькуляції? .....                                              | 98        |
| 5.2.11. Які складові загальновиробничих витрат? .....                                                                                                  | 100       |
| 5.3. Які із витрат показують скільки коштуватиме фірмі збільшення обсягу випуску продукції на одну одиницю? .....                                      | 101       |
| 5.4. Як визначається загальний розмір умовно-постійних витрат по підприємству загалом і на одиницю продукції згідно з прийнятою базою розподілу? ..... | 101       |

|                                                                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.5. Які існують методичні підходи до обчислення різних видів витрат? .....                                                     | 102 |
| 5.6. Як калькулюється собівартість за елементами і статтями витрат та типова номенклатура статей калькуляції [Дод. 5.7.]? ..... | 102 |

## **Тема 6. Прибуток у структурі ціни виробництва..... 106**

|                                                                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 6.1. Що таке прибуток та необхідний (цільовий) прибуток для забезпечення конкурентоздатності підприємства? .....                                      | 106 |
| 6.2. Як визначається загальний розмір необхідного (цільового) прибутку для підприємства? .....                                                        | 107 |
| 6.3. Як розподіляється загальний цільовий прибуток в ціні одиниці товару? .....                                                                       | 108 |
| 6.4. Як визначається норматив прибутку в ціні одиниці продукції та типи нормативів рентабельності, які використовуються у комерційній практиці? ..... | 109 |
| 6.5. Яким чином визначається загальна схема розрахунку ціни виробництва товарів (послуг)? .....                                                       | 112 |
| 6.6. Яка схема розрахунку відпускної ціни реалізації продукції за умови калькулювання її виробничої собівартості [Дод.5.6]? .....                     | 113 |
| 6.7. Як визначається мінімальний та оптимальний обсяги виробництва і реалізації за методом розрахунку порогу беззбитковості? .....                    | 113 |

## **Тема 7. Структура ціни реалізації та її розрахунок..... 116**

|                                                                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 7.1. Як формуються товарні податки в ціні? .....                                                            | 116 |
| 7.2. Що включають в себе ціни реалізації оптової торгівлі? .....                                            | 118 |
| 7.3. Із чого складається націнка оптової торгівлі (збутова націнка)? .....                                  | 118 |
| 7.4. Що входить в структуру роздрібної ціни? .....                                                          | 119 |
| 7.5. Із чого складається націнка роздрібної торгівлі (торговельна націнка)?.....                            | 119 |
| 7.6. У чому сутність та особливості погодинної, відрядної та покілометрової систем оплати послуг АТП? ..... | 120 |

|                                                                                                                                     |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Модуль II. Механізм формування цін .....</b>                                                                                     | <b>122</b> |
| <b>Змістовий модуль 3. ....</b>                                                                                                     | <b>122</b> |
| <b>Тема 8. Державне регулювання цін у ринковій економіці.....</b>                                                                   | <b>122</b> |
| 8.1. Яка необхідність державного регулювання цін та його завдання? .....                                                            | 122        |
| 8.2. Що складає законодавчу основу державного регулювання цін в Україні? .....                                                      | 124        |
| 8.3. Яка сфера державного регулювання цін у ринковій економіці та її залежність від стабільного розвитку господарства країни? ..... | 125        |
| 8.4. Які органи здійснюють державне регулювання цін в Україні і розподіл їх повноважень? .....                                      | 127        |
| 8.5. Які повноваження місцевих органів влади у сфері ціноутворення? .....                                                           | 128        |
| 8.6. Які є методи державного регулювання цін (тарифів)? .....                                                                       | 128        |
| 8.6.1. Що відноситься до прямих методів регулювання цін? ...                                                                        | 129        |
| 8.6.2. Що відноситься до бюджетно-фінансових методів непрямого регулювання цін.?.....                                               | 131        |
| 8.7. Яким чином здійснюється державний контроль над цінами в Україні? .....                                                         | 131        |
| 8.8. Які особливості регулювання цін і тарифів на продукцію монопольних утворень? .....                                             | 133        |
| 8.9. З якою метою складається і ведеться Перелік підприємств, які займають монопольне становище на ринку»? .....                    | 135        |
| <b>Тема 9. Цінова політика підприємства .....</b>                                                                                   | <b>136</b> |
| 9.1. У чому сутність ціноутворення, як складової комплексу маркетингу підприємства? .....                                           | 136        |
| 9.2. У чому особливості розробки і реалізації цінової політики підприємства? .....                                                  | 138        |
| 9.2.1. На яких принципах базується цінова політика?.....                                                                            | 140        |
| 9.2.2. Які фактори формують цінову політику підприємства? .....                                                                     | 141        |
| 9.2.3. У чому полягає пасивна і активна цінова політика підприємства? .....                                                         | 142        |
| 9.3. Які є види цінової політики підприємства? [20] .....                                                                           | 143        |
| 9.3.1. В чому сутність політики диференційованого ціноутворення? .....                                                              | 143        |

|                                                                                                             |            |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 9.3.2. Чим визнається політика конкурентного ціноутворення (політика наступу на ринок).?                    | 145        |
| 9.3.3. Що таке політика асортиментного ціноутворення?                                                       | 146        |
| 9.3.4. Як визначається залежність обсягу реалізації продукції від ціни на товар упродовж всього ЖЦТ товару? | 147        |
| 9.3.5. Що таке політика трансфертних цін?                                                                   | 148        |
| 9.4. Як здійснюється поточне (оперативне) регулювання цін – цінова тактика підприємства на ринку?           | 148        |
| 9.5. Які є методи цінового реагування на поточну ринкову ситуацію?                                          | 150        |
| 9.6. Яка послідовність алгоритму маркетингової розробки і розрахунку ціни?                                  | 151        |
| <b>Тема 10. Цінова стратегія підприємства на ринку</b>                                                      | <b>153</b> |
| 10.1. Який зв'язок розробки цінової політики підприємства з маркетинговими цілями підприємства на ринку?    | 153        |
| 10.2. Які основні види цінових цілей підприємства?                                                          | 154        |
| 10.2.1. Забезпечення виживання підприємства на ринку                                                        | 155        |
| 10.2.2. Забезпечення довгострокової прибутковості підприємства                                              | 155        |
| 10.2.3. Збільшення обсягу продажів                                                                          | 156        |
| 10.2.4. Забезпечення довгострокового зростання ринкового сегменту (захоплення нового ринку)                 | 156        |
| 10.2.5. Короткострокова та довгострокова максимізація прибутку                                              | 156        |
| 10.2.6. Цінове лідерство                                                                                    | 157        |
| 10.3. Як проводиться вибір цінової стратегії підприємства для кожного виду товару?                          | 157        |
| 10.4. Які основні цінові стратегії підприємства на ринку? [20]                                              | 162        |
| 10.4.1. Стратегії політики диференційованого ціноутворення                                                  | 163        |
| 10.4.2. Стратегії політики конкурентного ціноутворення                                                      | 164        |
| 10.4.3. Стратегії політики асортиментного ціноутворення                                                     | 169        |
| 10.5. Що визначають цінові лінії?                                                                           | 171        |
| 10.6. Яка може бути цінова стратегія фірми відповідно до ринкової ситуації?                                 | 174        |

|                                                                                                                       |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Змістовий модуль 4 .....</b>                                                                                       | <b>176</b> |
| <b>Тема 11. Методи встановлення цін .....</b>                                                                         | <b>176</b> |
| 11.1. Які існують методи встановлення ціни? .....                                                                     | 177        |
| 11.1.1. Яка послідовність методики встановлення цін на товар? .....                                                   | 178        |
| 11.2. У чому сутність витратного ціноутворення? .....                                                                 | 179        |
| 11.2.1. Як встановлюються ціни реалізації на основі середніх витрат і прибутку? .....                                 | 181        |
| 11.2.2. У чому сутність методів ціноутворення «стандарт-костинг («С-к»)) та « директ-костинг»? .....                  | 182        |
| 11.2.3. На чому ґрунтується розрахунок ціни на основі аналізу беззбитковості і забезпечення цільового прибутку? ..... | 184        |
| 11.2.4. Що передбачає встановлення ціни за методом мінімальних витрат? .....                                          | 184        |
| 11.2.5. У чому полягає сутність методів ціноутворення із підвищенням ціни шляхом надбавок до неї? .....               | 184        |
| 11.2.5.1. Як визначаються ціни за методом – «повні витрати плюс нормативний прибуток на одиницю продукції»? .....     | 185        |
| 11.2.5.2. Що собою представляє метод «повні витрати плюс бажаний дохід від обігу»? .....                              | 185        |
| 11.2.5.3. Як розраховується ціна за методом «повні витрати плюс цільовий дохід на капітал»? .....                     | 186        |
| 11.2.5.4. Чим характерний метод «повні витрати плюс середньогалузевий прибуток»? .....                                | 186        |
| 11.3. Що з себе представляють маркетингові методи ціноутворення? .....                                                | 187        |
| 11.3.1. Які є методи визначення ціни із орієнтацією на попит? .....                                                   | 187        |
| 11.3.1.1. Що собою представляє загальний прогноз обсягу продажів при заданих цінах? .....                             | 188        |
| 11.3.1.2. Як встановлюються ціни на основі сприйманої споживачами цінності товару? .....                              | 188        |
| 11.3.1.3. Як продавець прагне визначити ціну на основі аналізу мінімальних прибутків і збитків? .....                 | 191        |
| 11.3.1.4. Яка мета ставиться фірмою при визначенні ціни на основі максимального піку прибутків і збитків? .....       | 191        |
| 11.3.2. Яку роль відіграє визначення ціни з орієнтацією на конкурентів? .....                                         | 191        |

|                                                                                                                                              |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| 11.3.3. Що передбачає метод визначення ціни з орієнтацією на ринкові поточні ціни? .....                                                     | 192        |
| 11.3.4. Що дає фірмі встановлення ціни «.. слідування за цінами офіційних лідерів на ринку» .....                                            | 193        |
| 11.3.5. Що характерно для метода визначення престижних цін? .....                                                                            | 193        |
| 11.3.6. В чому сутність тендерного (суперницького) методу встановлення цін (метод « закритого конверту»)? .....                              | 194        |
| 11.3.7. Чим характерний метод визначення цін на підставі рівноваги між витратами виробництва і станом ринку? .....                           | 195        |
| 11.4. У чому сутність нормативно-параметричного ціноутворення? ...                                                                           | 196        |
| 11.5. Якою буде політика підприємства при зміні поточних цін на ринку? [11] .....                                                            | 202        |
| 11.6. Як реагують суб'єкти ринку на зміну цін? [11] .....                                                                                    | 206        |
| <b>Тема 12. Життєвий цикл товару на ринку .....</b>                                                                                          | <b>209</b> |
| 12.1. У чому виражається поняття життєвого циклу товару (ЖЦТ) на ринку, його графічне зображення та стадії розвитку? .....                   | 209        |
| 12.2. Як встановлюються ціни на кожній стадії ЖЦТ залежно від вибраної цінової стратегії (ціноутворення на основі «кривої освоєння» )? ..... | 214        |
| 12.3. Чим визначаються цінова і нецінова конкуренції? .....                                                                                  | 217        |
| <b>Тема 13. Встановлення цін на експортну продукцію .....</b>                                                                                | <b>218</b> |
| 13.1. Яка сутність зовнішньо – економічної діяльності України та структура цін експорту та імпорту? .....                                    | 218        |
| 13.1.1. З чого складається ціна імпорту? .....                                                                                               | 220        |
| 13.1.2. З яких елементів складається ціна експорту? .....                                                                                    | 221        |
| 13.2. Які фактори, що впливають на загальні принципи ціноутворення в зовнішньо-економічній діяльності? .....                                 | 223        |
| 13.3. Які фактори впливають на рівень цін експорту? .....                                                                                    | 226        |
| 13.4. У чому сутність світових цін і яка специфіка їх формування? .....                                                                      | 228        |
| 13.5. Які існують види світових цін та їх характеристика? .....                                                                              | 230        |
| 13.6. У чому заключається призначення і методи встановлення індикативних цін? .....                                                          | 231        |
| 13.7. Яким чином та з якою метою проводиться аналіз рівня експортної ціни? .....                                                             | 232        |

|                                                                                                                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 13.8. У чому сутність механізму поправок при встановленні експортної ціни? .....                                                                                  | 235 |
| 13.9. Яка роль антидемпінгового законодавства в захисті національного виробника? .....                                                                            | 241 |
| 13.10. Які умови відображення в ціні витрат на транспортування, завантаження, розвантаження, страхування та митне оформлення товарів (правила «ІНКОТЕРМС»)? ..... | 242 |
| Термінологічний словник – довідник основних термінів та визначень у ціноутворенні [Сл.] .....                                                                     | 247 |
| Вчені – економісти, які внесли значний вклад в розвиток теорії механізму ціноутворення .....                                                                      | 312 |
| Історична довідка .....                                                                                                                                           | 312 |
| Додатки .....                                                                                                                                                     | 349 |
| Додаток 1 .....                                                                                                                                                   | 349 |
| Додаток 2 .....                                                                                                                                                   | 355 |
| Додаток 3 .....                                                                                                                                                   | 356 |
| Додаток 4 .....                                                                                                                                                   | 359 |
| Додаток 5 .....                                                                                                                                                   | 360 |
| Додаток 6 .....                                                                                                                                                   | 362 |
| Додаток 7 .....                                                                                                                                                   | 363 |
| Додаток 8 .....                                                                                                                                                   | 364 |
| Додаток 9 .....                                                                                                                                                   | 368 |
| Перелік використаної і рекомендованої літератури .....                                                                                                            | 369 |